

سازانی نیو ترانزان؛ ههولە کورتخایەن و دریژخایەنەکانی سەقامگیری لە هەریمی کوردستان

09-06-2022

نووسەرەکان

زریان روژەهەلاتی

کورتە : کۆبوونەووەی لایەنە سەرەکییەکانی هەریمی کوردستان لە سایە هێرشێکی دیکە درونی بو سەر هەولێر، هەولێکی سازانە لە نیو ترانزێکی قوولتر، کە دەشن بو کورد چارەنووسساز بێت. درۆنەکش نەبێ، دیارە کە سازانی نیوخۆیی کورد دلی هەموو لایەک خۆش ناکات، بەلام ئەمە بو کوردستانیان ئیدی وەک پۆستییهکی ژیا نیی لێهاتوو.

كۆبۈنە ھەيئەت سەرھەككىيەكانى ھەرئىمى كوردستان لە ساپەي ھەزرىشىكى دىكەي درۋنى بۇ سەر ھەولېر، ھەولېكى سازانە لەنيو ترانزىكى قوولتر، كە دەشنى بۇ كورد چارەنووسساز بىت. درۋنەكەش نەبى، ديارە كە سازانى نيوخۇبى كورد دلى ھەموو لايەك خۇش ناكات، بەلام ئەمە بۇ كوردستانىيان ئىدى ۋەك پىويستىيەكى زىانى لىھاتوۋە.

لە ماۋەي رابردوودا دوو ھەولې نيوخۇبى و دەرەكى بۇ كوردنەۋەي گرىكويرەي ھەلبۇزاردن بە دەستپىشخەرىي نىچىرفان بارزانى و جنين پلاسختار كراون و بە ئەگەرى زۇر، سەرئەنجام ئەمەش بە سازانى لايەنەكان لەسەر ھەلبۇزاردن لە ۋادەپەكى نوچ دا كۆتايى دىت، بەلام ئەۋەي لىرەدا بايەخى زياترە، نەك تەنيا بابەتى ھەلبۇزاردن، بەلكو ھەولې سازاندنى لايەنەكانە لەنيو ئەو ترانزەن چەند ئاستەي كە لە كوردستانى دواي- داعش قوولتر بووئەتەۋە.

ھەلبۇزاردن، يەكخستنى پىشمەرگە و سەقامگىرى

بىگومان بۇ كۆمەلگەي نيوئەۋلەتى و نەتەۋەيەكگرتوۋەكانىش، كاركردنى چەرخى ھەلبۇزاردن لە عىراق و ھەرئىمى كوردستان بە ھەموو كەموكورپىيەكانىيەۋە، باشترە لەۋەي كە نەبىت و نەكرىت. ھاوشىۋەي ئەو ھەولانەي كە بۇ سەرخستنى پرۆسەي ھەلبۇزاردنە پىشۋەختەكەي عىراق درا، پلاسختار كە لەۋانەيە ناۋەكەي ۋەك چالاكتىن نوينەرى رىكخراۋى نەتەۋەيەكگرتوۋەكان لە عىراق تۆمار بگرىت، بە ھاۋكارى سەرۋكى ھەرئىمى كوردستان، كار دەكات بۇ ئەۋەي رىساي گەمەي سىياسى لە كوردستان تىكئەچىت و ھەرجۇرىك بىت چەرخى ھەلبۇزاردن بسوورىت.

ئەمە ھەولېكە بۇ ئەۋەي لە ماۋەي كورتخايەندا سەقامگىرى ھەرئىمى كوردستان پارىزراۋبىت، چونكە قەيرانە كەلەكەبوۋە ناوخۇبى و دەرەككىيەكان، ۋابانكردوۋە كە ھەلبۇزاردن بۇ تازەكردنەۋەي متمانەي لايەنە سىياسىيەكان و دابىنكردنەۋەي رەۋايەكى رىزەي، پىويست بىت. بەپىي ئامارە رەسمىيەكان لە سالى 1992 ۋە تاۋەكو ئىستا رىزەي بە شىدارىنەكردنى خەلك لە ھەلبۇزاردن لە 12.6% ۋە 41% بەرز بووئەتەۋە و ئامارى نارەسەمىش باسى زياتر لەۋە دەكەن. ھەرچۇنېك بىت، نارەزايى دەنگدەر بابەتېكە حاشاي لىناكرىت و ئەگەر لە دۇخىكى ۋادا ھەلبۇزاردنىش پەكى بگەۋىت، ئەوسا لەۋانەيە ناسەقامگىرى زياتر بىت. ۋەك چۇن تەنيا ماۋەپەكى كەم لە دواي بە شىدارىيە كەمەكى خەلك لە ھەلبۇزاردنى 2018 ى عىراق، رىشتەپەكى رووداۋە نيوخۇبىيەكان سەقامگىرى عىراقىان خستە مەترسىيەۋە! لە تەنىشت ئەۋەشدا ژمارەي ئەو گەنجانەي كە تەمەنيان لەنيوان 15-39 داپە لە ھەرئىمى كوردستان ، لە سەرۋوى 2ملىۇن و 500 ھەزار كەس دەبن و بەشۋەي سىرووشتى، ئەمانە داۋاي دابەشكردنەۋەي كار، سەرۋەت، بەشدارى سىياسى و...تاد دەكات. بۇيە ئەگەر چەرخى ھەلبۇزاردن كار نەكات و دەنگدەرى تۇراۋ بۇ بەشدارى سىياسى ھان نەدرىن، دەشنى نارەزايى و بىھىۋايەيەكان بە ئاراستەي جىبايادا بچن و تەگەرەي گەرە بۇ سەقامگىرى ھەرئىمى كوردستان دروست بگەن.

بىگومان دەتوانىن چەندىن ھۇكارى دىكەي ۋەك ھەزرىشى بى ئامانى گروۋپە چەكدارەكان، كوردەۋەكانى داعش و ناكۆكىيەكانى ھەولېر و بەغدا، لەگەل دەستوۋەردانى سەربازىيەنى توركيا و ئىران كە بە پاساۋى جۇراۋجۇر، لە رىزى ئەو ھۇكارانە دانىن كە ھەرەشە بۇ سەقامگىرى كوردستان دروستدەكەن و، كاتىكىش كە گىرفتى ھەلبۇزاردن و متمانەي لايەنەكان و رەۋايى ھەبىت، ئەو ھەرەشەپە كارىگەرتر دەبىت. ئالزەۋەپە كە ھەولە نيوخۇبىيەكان بە دەستپىشخەرى نىچىرفان بارزانى سەرۋكى ھەرئىمى كوردستان و ھەولە دەرەككىيەكان كە جنين پلاسختار سەرۋكى نىردەي نەتەۋەيەكگرتوۋەكان لە عىراق تىيدا پىشەنگە، ۋاتايەكى زۇريان بۇ پرسى سەقامگىرى ھەرئىمى كوردستان ھەيە.

كۆلەگەي راگرتنى ھەموو حكومەتېك چەندەي ياسا و رىساكانى گەمە سىياسىيەكان بىت ۋەك ھەلبۇزاردن، ئەۋەندەش ئەو "زۇرە رەۋايە" يە كە پىويستە ھەر حكومەتېك ھەبىت بۇ ئەۋەي بتوانىت ياسا و بىبارەكانى جىبەجىبكات. بۇيە ھەر كاتىك لە ھەر شۇيىنېك، ھەر حكومەتېك كۆنترۆلېكى يەكدەستى بەسەر ھىزە سەربازى و چەكدارىيەكاندا نەبوو، ئەوسا زياتر لە رىكخراۋى، پىشۋەي زال دەبىت. كەلېنى ئەمنى دروست دەبىت و ئەو ۋلاتە سەقامگىر نابىت. دۇخى ئىستاي كورد و فەلەستىنيەكان باشترىن نمونەپە بۇ ئەۋەي كە چۇن فرەھىزى و يەكئەبوۋنى بالى سەربازى ۋادەكات ۋلاتىك بە پەرتەۋازەيى بىمىننەۋە. ئا لىرەۋە، ئەگەر كۆتەكانى سەرۋكى ھەرئىمى كوردستان سەبارەت بە پىويستى كىشانەۋەي دەستى حىزب لە كارۋارى پىشمەرگە ۋەك يەكك لە ھۇكارە بىچىنەپەيەكانى سەقامگىرى سەربىگىت، ئەوسا ھەرئىمى كوردستان قەلەمبازىك دەكات و بەكردەۋە پرۆسەي بىناتنانى خۇي تۆكمە دەكات. بىگومان ئەۋەش ھەولە درىزخايەنەكەي سەقامگىرىيە!

سازان يان ترازانى زياتر؟

هەريمى كوردستان لە بەردەم گۆشارىكى زياتر لە جارانه. لە دوورپاينىكدابه كه يان دەبى لە نيوخۆ بسازى يان زياتر بترازى! بەرله هەموو شتىك ترازانىك لە نيو كۆمهلكەدا هەيه. لە هەريمى كوردستان نەوہيهكى تازه كه داينامىكى گۆرانە گەشەى كردووہ و هيزه سياسىيەكان ئىدى ناتوان لەمە زياتر چاوى لى بپۆشن. و دووريش نيه كه ئەم نەوہ تازهيه لە دوو خولى داھاتووى هەلبژاردن دا رووخسارى سياسەت لە كوردستان زياتر بگۆرپت.

ترازانى سياسى لە كوردستان بەشكى پەيوەندى بە هاتنى نەوہى دووہمى سەركردهكانەوہ هەيه كه هەريەكەو تەقەلاى قايمكردنى پىگەى خۆى دەدات. ئەگەر ركبەريى نيوان سەركرده تازهكانى كورد ريسايەكى نوو وەرنەگرپت و وەك سالىانى سەرەتاي بزانە كوردستانىيەكان بپت، ئەوا لىكترازانى زياتر لە ئاسۆيه و زۆر دەر و دراوسپش بە گەرمى پالپشتى لە قولكردنەوہى ركبەريە نيوخۆيەكانى سەركردهكانى كورد دەكەن كه تەنيا سياسى نيه و بەھۆى ناہەكانگيرى هيزى سەربازىيەوہ، هەميشە پۆتانسىيەلى ئالۆزى و گىرفتى زياترى تپدايه.

ترازانپشكىش لە پەيوەندى كورد و دەوربەرەكەيدا هەيه. ئىستا ئىدى كارىگەريەكانى قۇناخى پۆست - داعش لەسەر سياسەتى كوردى خەريكە روونتر لە جارەن دەردەكەون. شەپى وەرگرتنەوہى خاك لە داعش كۆتايى هات و ئەو بايەخەى كورد چى لە هەريمى كوردستان و چى لە رۆژئاواى كوردستان وەك لەشكرى پيادەى شەپى دژى تيرۆر بۆ دنيا هەيبوو، هاوشيوہى سالىانى گەرمەى شەپى داعش نيه و ئەمەش وادەكات كه كورد بە ناچارى بە پەيوەنديە دەرهكيبەكانى خۆيدا بچپتەوہ، بەلام بەر لەوہ پيوستى بە سازانى نيوخۆيە!